

Briuselis, 2012 11 14
COM(2012) 672 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Vandens trūkumo ir sausrų politikos peržiūros ataskaita

{SWD(2012) 380 final}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Vandens trūkumo ir sausrų politikos peržiūros ataskaita

1. ĮVADAS

Per pastarąjį dešimtmetį ES labiau susirūpinta dėl sausrų ir vandens trūkumo, visų pirma dėl ilgalaikio vandens paklausos ir prieinamo vandens kiekio disbalanso Europoje.

Po vienos iš plačiausiai alinusių sausrų, kuri 2003 m. paveikė daugiau kaip 100 mln. žmonių trečdalyje Europos ir atsiėjo bent 8,7 mlrd. eurų, ES Ministrų Taryba paprašė Europos Komisijos spręsti vandens trūkumo ir sausrų problemą ES.

Reaguodama į šį prašymą Komisija paskelbė Komunikatą „Vandens trūkumo ir sausrų problemos Europos Sąjungoje sprendimas“¹, kuriame nustatyta vandens trūkumo problemos sprendimo būdų hierarchija, pagal kurią pirmenybė teiktina vandens paklausos valdymui, ir tik išsekus visoms tausaus vandens naudojimo galimybėms ieškotini alternatyvūs vandens tiekimo būdai. Komunikate vandens trūkumo ir sausrų problematiką pasiūlyta spręsti 7 pagrindiniais sprendimo būdais. Kiekvienas iš jų įvertintas tolesniuose skirsniuose 3.1.1–3.1.7.

Tų sprendimo būdų įgyvendinimo pažangą Komisija yra įvertinusi metinėse 2008, 2009 ir 2010 m. ataskaitose. Ši ataskaita parengta reaguojant į 2007 m. Tarybos prašymą iki 2012 m. įvertinti, ar vandens trūkumo ir sausrų politika buvo veiksminga mažinant vandens trūkumą ir didinant atsparumą sausroms. Joje taip pat analizuojama, ar įgyvendinant Vandens pagrindų direktyvą (VP direktyva)² prisidėta prie vandens trūkumo ir sausrų problemos mažinimo. Šis vertinimas pagrįstas Europos Komisijos inicijuotais įvairiais tyrimais³ ir valstybių narių parengtų upių baseinų valdymo planų (UBVP) peržiūra. Šia ataskaita taip pat bus naudojamos rengiant Europos vandenų išteklių išsaugojimo metmenis. Išsamesnė informacija pateikiama pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente.

2. VANDENS TRŪKUMAS IR SAUSROS EUROPOJE

2011 ir 2012 m. sausrų būta pietų, vakarų ir net šiaurės Europoje. 2011 m. sausra pavadinta nuožmiausia šimtmečio sausra, nes iškrito tik 40 % įprasto kritulių kiekio. Abiejų metų pavasariais prieinamo vandens labai sumažėjo, ir daugelyje Europos vietų buvo nustatyti vandens naudojimo apribojimai. Per pastaruosius trisdešimt metų sausrų ne tik pagausėjo, bet sustiprėjo ir jų poveikis. 1976–2006 m. sausros alinamų plotų ir jos poveikį patiriančių žmonių skaičius išaugo 20 %, o bendros dėl sausrų patiriamos išlaidos jau siekia 100 mlrd. eurų.

¹ COM(2007) 414 galutinis.

² Direktyva 2000/60/EB, OL L 327, 2000 12 22, p. 1.

³ http://ec.europa.eu/environment/water/quantity/building_blocks.htm

2007 m. bent 11 % ES gyventojų 17 % jos teritorijos trūko vandens. Be to, situacija blogėja – galima sakyti, kad šiuo metu nemažoje dalyje upių baseinų trūksta vandens ištikus metus. Vasaros mėnesiais vandens trūkumas labiausiai jaučiamas pietų Europoje, tačiau problema tampa vis aktualesnė ir šiauriniuose baseinuose, įskaitant JK ir Vokietiją.

Atrodo, kad šios tendencijos nesikeičia. Sumodeliuotos vandens trūkumo upių baseinuose prognozės rodo, kad 2030 m. vandens trūkumo paveiktų upių baseinų skaičius išaugs iki 50 %⁴.

Tiek dėl sausrų, tiek dėl vandens trūkumo daugiausia vandens naudojančios sektoriai gali patirti ekonominių nuostolių ir gali būti neigiamai paveikta biologinė įvairovė bei vandens kokybė, nykti ir mažėti šlapynės, vykti dirvožemio erozija, blogėti žemės būklė ir vykti dykumėjimas. Vieni padariniai yra trumpalaikiai, ir sąlygos greitai atsistato, tačiau kiti padariniai gali likti visam laikui.

3. VANDENS TRŪKUMO IR SAUSRŲ POLITIKA EUROPOJE

Tiek 2007 m. komunikate, tiek VP direktyvoje nustatytos politikos priemonės yra svarbios kovojant su vandens trūkumu ir didinant ES atsparumą sausroms. Tolesniuose skirsniuose aptariama, kiek pavyko padaryti iki šiol, ir nurodomos dabartinės vandens trūkumo ir sausrų politikos spragos.

3.1. 2007 m. nustatytų politikos priemonių įgyvendinimas

3.1.1. Tinkamas vandens apmokestinimas

VP direktyvoje numatyti reikalavimai dėl išlaidų susigrąžinimo ir kainų politikos, skatinančios efektyviai naudoti vandenį, yra įgyvendinti tik iš dalies. UBVP planuose pateikiama informacija apie dabartinius vandens paslaugų tarifus, tačiau vandens paslaugų apibrėžtis dažnai neatitinka Komisijos interpretacijos, nes planuose vandens paslaugomis laikomas tik geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų valymas, bet ne savarankiška geriamojo vandens gavyba, apsauga nuo potvynių, hidroenergiya, laivyba ir pan.⁵ Net jei vandens paslaugos apibrėžiamos plačiau, susigrąžinti finansines išlaidas už vandens paslaugas kol kas įprasta ne visose valstybėse narėse, o su aplinka arba ištekliais susijusios išlaidos dažnai net neskaičiuojamos.

Jei vandens tarifai yra mažesni negu reikia, kad būtų susigrąžintos išlaidos, gali nepakakti lėšų, už kurias būtų keičiamas geriamojo vandens sistemų materialusis turtas siekiant sumažinti nuotėkį iki tausaus lygio, o valymui skirtų lėšų gali nepakakti aplinkosaugos tikslams pasiekti⁶.

Žemės ūkio sektoriuje (kuris yra didžiausias vandens naudotojas ES) su vandens tiekimu susijusios veiklos sąnaudos tik iš dalies susigrąžinamos dešimtyje valstybių narių, o kapitalo išlaidos dažnai subsidijuojamos. Žemės ūkiui naudojamo vandens gavyba ES didele dalimi yra neapmokestinama, net ir tose vietovėse, kur vandens trūksta. Taip pat nenustatyta jokių

⁴ Modeliavimas atliktas vykdant projektą „ClimWatAdapt“.

⁵ Komisija yra pradėjusi pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš 8 valstybes nares. Šiuo metu tebevyksta valstybių narių UBVP vertinimas, iš kurio matyti, kad plačiąją vandens paslaugų apibrėžtį naudoja tik 6 valstybės narės iš 23.

⁶ *Resource and economic efficiency of water distribution networks*. ERM galutinė ataskaita Europos Komisijai, 2012 m.

finansinių priemonių, kuriomis būtų susigražinamos su individualia vandens gavyba susijusios aplinkosaugos ir išteklių išlaidos arba paskatinama tausiau naudoti vandenį. Tausus vandens paskirstymas ir apmokestinimas galimas tik įdiegus skaitiklius⁷.

3.1.2. Tinkamesnis vandens ir su juo susijusio finansavimo skirstymas

Apskritai visose valstybėse narėse yra nustatyta vandens gavybos ir naudojimo leidimų išdavimo tvarka, tačiau ji labai skirtinga ir tam tikrose Europos dalyse neteisėta vandens gavyba tebėra rimta problema. Daugelio valstybių narių vandens skirstymo politikoje numatyta pristigus vandens ar prasidėjus sausras riboti jo naudojimą.

Tam tikrose valstybėse narėse tokie apribojimai nustatyti pagal vandens naudotojų hierarchiją, kurioje aplinka kartais išskirta kaip atskiras sektorius. Vietovėse, kuriose nuolat jaučiamas vandens stygius, gavybos taisyklės kartais yra griežtesnės.

Tiek įvedant vandens naudojimo apribojimus, tiek nustatant, kiek galima keisti vandens telkinių ribas, taip pat siekiant išlaikyti tam tikrą biologinę būklę ar ištaisyti ankstesnių veiksmų padarinius vis dažniau naudojamos gamtosauginio debito diagramos⁸.

Iš visos Europos tik Ispanijoje nuo 1999 m. egzistuoja prekyba vandens naudojimo teisėmis, o 2005 m. susiformavo vandens rinkos, kuriose yra įvairių oficialių ir neoficialių prekybos mechanizmų. Per sausras 2005–2008 m. Ispanijoje vandens rinkos padėjo pagerinti padėtį tuose baseinuose, kur vandens trūko labiausiai.

Pastebima tam tikra pažanga į bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP) integruojant vandens kiekio aspektus, o norint, kad tokia tendencija išliktų ir toliau, labai svarbu priimti Komisijos pasiūlymo dėl BŽŪP nuostatas, pagal kurias VP direktyva taptų kompleksinės paramos schemos dalimi ir būtų nustatytos sąlygos, kuriomis kaimo plėtros lėšos galėtų būti naudojamos drėkinimo projektams įgyvendinti. Komisijos pasiūlyme dėl 2014–2020 m. tausų vandens tiekimas ir vandens paklausos valdymas yra pagrindinės ERPF ir Sanglaudos fondo investicijų į vandens valdymą kryptys. Be to, komunikatu⁹ valstybėms narėms priminta, kad sanglaudos politikai skirtomis lėšomis reikia labiau remti tausų vandens naudojimą. EIB lėšas vandens trūkumo ir sausrų politikai valstybės narės vis dar naudoja vangiai.

Keisti žemės naudojimą siekiant sumažinti vandens išteklių pažeidžiamumą valstybėse narėse vis dar nėra įprasta, ir užuot žemės ir vandens naudojimą planavus integruotai kol kas skatinami tik labai fragmentiški finansavimo veiksmai ir techninės priemonės.

Rinkdamosi upių baseinų valdymo prioritetines investicijų sritis valstybės narės retai kada remiasi išlaidų efektyvumo ir ekonominės naudos analize, todėl įgyvendinant šiuos planus trūksta sistemos, kuria būtų koordinuojamas finansavimas prioritetinėms sritims⁶.

3.1.3. Sausrų rizikos valdymo tobulinimas

Pasistūmėta rengiant sausrų valdymo planus, tačiau kol kas jie įgyvendinti tik iš dalies ir dar nepakankamai susieti su UBV planais bei kitais planavimo dokumentais. Tam tikromis UBV planuose numatytais priemonėmis, kuriomis siekiama sumažinti vandens gavybą įvairiuose

⁷ *The role of water pricing and water allocation in agriculture*. Galutinė Arcadis et al. ataskaita Europos Komisijai, 2012 m.

⁸ Upės nuotėkio režimai, kurie būtini esminiams sveikų upės ekosistemų procesams ir gerai vandens telkinių ekologiškai būklei palaikyti.

⁹ COM(2011) 17 galutinis.

sektoriuose, būtų galima didinti atsparumą sausroms, tačiau dažniausiai jomis stengiamasi sumažinti vandens trūkumą.

Jau sukurtas ir su pagrindiniais Europos, regioniniais ir vietiniais duomenų centrais susietas Europos sausrų stebėjimo tarnybos prototipas. Be to, jau nustatyti preliminarūs ES lygmens sausros rodikliai: kritulių kiekis, dirvos drėgnumas, augalijos reakcija ir bendras žemės ūkiui pritaikytas sausros rodiklis. Reikia toliau bandyti ir tobulinti tuos rodiklius, įvesti daugiau nacionalinių ir upės baseino lygmens duomenų, išbandyti ir įgyvendinti vidutinės trukmės ir ilgalaikio sausros prognozavimo sistemą, atlikti pavojaus ir rizikos analizes.

ES solidarumo fondo lėšos retai naudojamos su sausromis susijusioms reikmėms. Finansavimo mechanizmas buvo panaudotas tik vieną kartą – per 2008 m. sausrą Kipre. Šiuo metu jo taikymo taisyklės persvarstomos.

3.1.4. Papildoma vandentiekio infrastruktūra

Tam tikrose valstybėse narėse buvo pastatyta papildoma vandentiekio infrastruktūra dar neišnaudojus viso vandens taupymo priemonių potencialo ir taip pažeidžiant vandens trūkumo problemos sprendimo būdų hierarchiją. Galimas naujos vandentiekio infrastruktūros poveikis aplinkai nebuvo valstybių narių sistemingai įvertintas.

Maždaug 30 % iš visų peržiūrėtų UBV planų numatyta, kad pastačius arba modernizavus rezervuarus bei kitą vandens infrastruktūrą padaugės prieinamo vandens ir bus sumažintas socialinis ir ekonominis vandens trūkumo poveikis.

Vandens perdavimo sistemų statyba arba modernizavimas (nevienodos svarbos) numatytas 25 % UBV planų, išvalytų nuotekų pakartotinis naudojimas numatytas 50 % UBV planų, o dirbtinis vandeningojo sluoksnio papildymas ir lietaus vandens surinkimas – 30 % UBV planų.

Tik keliuose UBV planuose numatyta statyti arba modernizuoti vandens gėlinimo įrenginius, nors jie itin svarbūs pietų Europos upių baseinams. Kita vertus, planuose ne visuomet pakankamai įvertinamas neigiamas vandens gėlinimo poveikis aplinkai.

3.1.5. Vandens tausojimo technologijų ir metodų taikymo skatinimas

Nors dabar žemės ūkyje drėkinimui sunaudojama gerokai mažiau vandens, patobulinus drėkinimo tvarkaraščius ir modernizavus drėkinimo technologijas jo būtų galima sutaupyti dar daugiau. Tačiau kol kas nėra aišku, ar lauko lygmenyje sutaupius vandens efektyviai mažėja ir bendras ūkyje ar visame upės baseine sunaudojamo vandens kiekis. Tam tikrais atvejais modernizavus drėkinimo sistemas vandenį imta naudoti aktyviau arba padidintas dirbamos žemės plotas, todėl bendros vandens sąnaudos nesumažėjo¹⁰. Statybų sektoriuje taip pat dar yra nemažas vandens taupymo potencialas, pvz., galima naudoti ekologiškai suprojektuotus čiaupus ir dušo galvutes.

Geriamojo vandens tiekimo sistemų efektyvumas ES taip pat labai skiriasi. Tam tikrais atvejais netausios vandens tiekimo sistemos (tos, kuriose yra daug nuotėkio) gali būti ekonomiškai optimalios, t. y. papildomos investicijos į nuotėkio mažinimą reikštų papildomas išlaidas mokesčių mokėtojams, tačiau nebūtinai jiems arba aplinkai duotų naudos⁶.

¹⁰ *Water saving potential in agriculture in Europe*, galutinė Bio Intelligence Service ataskaita Europos Komisijai, 2012 m.

UBV planų analizė parodė, kad dažnai šie planai nebuvo tinkamai suderinti su kitais fiziniais, socialiniais ir ekonominiais planais, pavyzdžiui, žemės naudojimo planais. Taigi dėl nepakankamos koordinacijos ir lydimųjų finansinių planų stokos UBV planus apskritai, o ypač su vandens trūkumu ir sausromis susijusias priemones (įskaitant vandens taupymo priemones), įgyvendinti yra daug sunkiau

3.1.6. *Vandens taupymo kultūros Europoje ugdymas*

Valstybės narės vykdo įvairią sąmoningumo didinimo veiklą, kuria skatinama taupyti vandenį, tačiau ne visuomet pakankamai taiko kitas priemones, kaip antai skatinimą kainomis ar vandens naudojimo prietaisų ekologinio projektavimo finansavimą.

Su maisto ir žemės ūkio produktų sertifikavimu ir ženklinimu susijęs tvarus vartojimas vis dažniau skatinamas dviem būdais: pagal vienus modelius labiau informuojama apie produkto vandens naudojimo rodiklį, o pagal kitus – skatinamas geras vandens valdymas. Šiuo metu ženklinti produktų pagal jų vandens naudojimo rodiklį nerekomenduojama, nes daugelis vartotojų neturi pakankamai žinių, kad galėtų tinkamai interpretuoti pateiktą informaciją, be to, tebėra abejonių dėl rodikliui apskaičiuoti naudojamų duomenų skaidrumo bei patikimumo ir dėl paties rodiklio naudojimo veiksmingumo mažinant vandens sąnaudas¹¹.

Europos vandens partnerystės (EVP) organizacija sukūrė Europos vandens valdymo (angl. *European Water Stewardship*, arba EWS) programą, kurios tikslas – skatinti pagrindinius vandens naudotojus taikyti taupius vandens naudojimo metodus. Sertifikavimo kriterijai yra glaudžiai susiję su pagrindiniais VP direktyvos reikalavimais, todėl EWS gali būti naudinga siekiant optimizuoti vandens valdymą upės baseino lygmeniu.

3.1.7. *Geresnis žinių ir duomenų rinkimas*

Kol kas neturima ilgalaikių duomenų apie vandens kiekius visoje ES, todėl net sunku nustatyti, kuriuose upių baseinuose trūksta vandens. Taip pat reikia geresnių apibendrintų duomenų apie vandens būklę ir neigiamus veiksnius, poveikius ir kovos su vandens trūkumu bei sausromis priemonių veiksmingumą.

Rengiant VP direktyvos bendrąją įgyvendinimo strategiją pavyko pasiekti tam tikros pažangos bendrų vandens trūkumo ir sausrų rodiklių taikymo klausimu. Kol kas susitarta dėl trijų rodiklių:

- standartinio kritulių indekso, rodančio meteorologinę sausrą
- sugertosios fotosintetiškai aktyvios saulės spinduliuotės frakcijos (angl. santrumpa fAPAR), rodančios sausros poveikį augalams
- vandens naudojimo indekso plus (VNI+), rodančio vandens gamybos neigiamą poveikį vandens ištekliams.

Šie rodikliai gali būti apskaičiuojami remiantis jau turimais arba šiuo metu kuriamais informacijos šaltiniais (pvz., Europos aplinkos agentūra dabar rengia fizinio vandens balanso informaciją).

Moksliniai vandens trūkumo ir vandens naudojimo efektyvumo tyrimai tiek pagal 6-ąją, tiek pagal 7-ąją mokslinių tyrimų programą finansuojami padrikai, be to, reikėtų juos geriau

¹¹ *Water footprinting and product labelling*, galutinė RPA ataskaita Europos Komisijai, 2011 m.

derinti su valstybėse narėse vykdoma šių sričių mokslinių tyrimų veikla, ir užtikrinti tinkamą koordinaciją su politikos poreikiais. Tai laipsniškai įgyvendinama neseniai pradėtais projektais.

3.2. Su vandens trūkumu ir sausromis susijusių priemonių integracija į UBVP

Buvo įvertinta, kaip visose savo UBVP planus pateikusiose šalyse (taigi išskyrus PT, EL ir tam tikras ES bei BE dalis) vandens trūkumo ir sausrų aspektai integruoti į UBVP¹².

Visoje ES upių baseinų valdymo planuose vandens trūkumas ir sausras laikomos svarbiu klausimu. Vandens trūkumas užfiksuotas visame Viduržemio jūros regione, tam tikrose vidurio, rytų ir šiaurės Europos dalyse. 41 % UBVP planų vandens trūkumas nėra aktuali problema. Sausrų užfiksuota įvairiuose upių baseinų rajonuose visoje Europoje, tačiau 40 % UBVP planų sausras nelaikomos aktuali problema.

Daugelis UBVP planų nėra tinkamai pagrįsti vandens kiekio aspektų analize: nėra pakankamai duomenų apie vandens kiekį ir nėra aiškaus vandens trūkumo ir sausras sąvokų atskyrimo. Tik 35 % UBVP planų pateikti vandens paklausos scenarijai ir tik 25 % UBVP planų – prieinamo vandens kiekio svyravimų scenarijai. 80 % planų neįvertinta duomenų neapibrėžtis; 90 % planų nenurodyti numatytų priemonių finansavimo šaltiniai.

Priemonės, kuriomis užtikrinamas VP direktyvos tikslų įgyvendinimas didinant ekosistemų atsparumą, įtrauktos į 45 % UBVP planų. Tik keliuose baseinuose, kuriuose trūksta vandens, vienas iš pagrindinių UBVP planų prioritetų – riboti vandeniu imlius plėtros projektus.

Planuose nepakankamai atsižvelgta į kitų sektoringų politikos kryptį galimybes mažinti vandens trūkumą ir švelninti sausras poveikį: tik 12 % UBVP planų nurodyta, kokį neigiamą poveikį vandens ištekliams daro įvairūs sektoriai.

Kelias šalis apimančiuose baseinuose kol kas sunkiai sekasi vandens kiekio klausimą spręsti taip, kad būtų sumažinta konfliktų rizika ir būtų siekiama VP direktyvos tikslų. Tik 5 % peržiūrėtų tarptautinių UBVP planų numatytos priemonės, kuriomis visame baseino rajone koordinuotai sprendžiamos vandens trūkumo ir sausrų problemos.

3.3. Dabartinės vandens trūkumo ir sausrų politikos spragos

Iš pirmiau pateikto vertinimo matyti, kad Europos vandens trūkumo ir sausrų politikoje yra įvairių tarpusavy susijusių spragų. Tai:

- **Koncepcijos spragos:** kol kas nėra pakankamai žinių apie priežastinius ryšius tarp varomųjų jėgų, neigiamų veiksnių, būklės ir poveikių, kurios padėtų rasti ekonomiškiausius vandens trūkumo ir sausrų problemos sprendimus. Dažnai vandens trūkumas ir sausra painiojami ir kol kas nėra pakankamai rodiklių, pagal kuriuos tie reiškiniai būtų aiškiai atskiriami. Rodikliai, dėl kurių neseniai pavyko susitarti, turi būti apskaičiuoti visai Europos Sąjungai pakankamu geografiniu ir laiko mastu. Tam reikia nuoseklios ES lygmens duomenų bazės.
- **Informacijos spragos:** UBVP planuose nėra pakankamai duomenų apie esamą ir būsimą vandens paklausą ir prieinamumą, vandens trūkumo ir sausrų mažinimo priemones, finansavimo galimybes ir numatomą jų poveikį vandens trūkumui ir sausroms. Neturint

¹² Todėl ataskaitoje gali būti ne iki galo įvertintas vandens trūkumo ir sausrų padėties Europoje rimtumas.

patikimos informacijos sunku tinkamai įvertinti priemonių efektyvumą ir jų socialinį-ekonominį poveikį.

- Politikos, valdymo ir įgyvendinimo spragos: dauguma valstybių narių pasiūlytų vandens trūkumo ir sausrų politikos veiksnių ir priemonių iš esmės nukreiptos į neigiamus veiksnius, būklę ir poveikius, taigi orientuojamasi į vandens tiekimo didinimą. Tik keliuose UBV planuose pasiūlyta priemonių, skirtų vandens trūkumo ir sausrų priežastims šalinti, arba papildomų priemonių, tokių kaip skaitikliai, kainodara ir (arba) subsidijavimas arba vandens naudojimo apribojimas. Kam tenka atsakomybė už pasiūlytų priemonių įgyvendinimą ir finansavimą, lieka neaišku. Nėra tinkamo koordinavimo su kitais planavimo procesais ir nenumatomas pakankamas finansavimas. Galiausiai nėra tinkamų sąsajų tarp vandens trūkumo ir gamtosauginių debitų.

4. VANDENS KIEKIO PROBLEMŲ SPRENDIMAS ATEITYJE

Pagrindinis tikslas sprendžiant vandens trūkumo ir sausrų problemą – atkurti arba palaikyti vandens pusiausvyrą visuose Europos upių baseinuose kartu atsižvelgiant į vandens ekosistemų vandens poreikius.

Nors su paviršinio vandens kiekiu susiję reikalavimai VP direktyvoje nėra aiškiai išreikšti¹³, abejotina, ar vandens telkinys gali būti geros ekologinės būklės, jei dėl pernelyg didelės gavybos yra žymiai pasikeitę jo debitai. Todėl, nors ir netiesiogiai, VP direktyvoje reikalaujama tinkamai valdyti vandens kiekį. Bendroje įgyvendinimo strategijoje pasiektas bendras vandens trūkumo ir sausrų supratimas. Į tai turi būti atsižvelgiama naujuose UBV planuose.

Vandens srities Europos inovacijų partnerystė¹⁴ gali atlikti svarbų vaidmenį remiant novatoriškus vandens kiekio problemai pritaikytus sprendimus, o Europos žemės ūkio našumo ir tvarumo inovacijų partnerystės¹⁵ veikla gali padėti gerinti vandens valdymą ūkio lygmenyje ir taip padėti tausiau naudoti vandenį žemės ūkyje. Be to, siekiant, kad vėlesniuose UBV planuose būtų numatytas geresnis vandens kiekio valdymas, yra svarbios tam tikros priemonės. Pagrindinės iš jų aptariamos toliau.

4.1. Gamtosauginių debitų nustatymas ir įgyvendinimas

Norint veiksmingai spręsti vandens trūkumo ir sausrų problemą bei pasiekti gerą ekologinę būklę, kaip reikalaujama VP direktyvoje, labai svarbu visuose Europos vandens telkiniuose tinkamai nustatyti gamtosauginius debitus ir užtikrinti, kad jų būtų paisoma. Tai duotų ir kitos naudos: būtų sutaupyta energijos, švelninama klimato kaita ir būtų prie jos taikomasi; tai būtų palanku gamtai ir biologinei įvairovei. Dabartinį vandens paskirstymą reikėtų pritaikyti atsižvelgiant į nuo vandens priklausomų ekosistemų gamtosauginius poreikius. Jei vanduo paskirstomas atsižvelgiant į gamtosauginio debito poreikius, bus įmanoma išvengti vandens trūkumo ir sausrų arba sušvelninti jų padarinius.

¹³ Požeminio vandens kiekio reikalavimai nustatyti aiškiai.

¹⁴ COM(2012)216.

¹⁵ COM(2012)79.

4.2. Vandens efektyvumo tikslų nustatymas ir įgyvendinimas

Į UBV planus turi būti įtraukti kiekybiniai vandens poreikio ir prieinamo kiekio duomenys, įskaitant geresnes vandens prieinamo kiekio ir sunaudojimo prognozes. Duomenys turėtų būti skaidresni, nurodomos neapibrėžtys, laikotarpiai ir šaltiniai. Vietovių, kurioms būdingos sausros, su sausromis susijęs neapibrėžtumas ir variacijos (pvz., prieinamas vandens kiekis) turėtų būti įtraukti į UBV planų bazinį lygmenį, o ne laikomi netikėtais ekstremaliais klimato reiškiniais.

Didžiulis efektyvumo didinimo priemonių potencialas tebėra visuose vandenį naudojančiuose sektoriuose: žemės ūkio, pramonės, paskirstymo tinklų, pastatų ir energijos gamybos. Tačiau vandens taupymo potencialas labai priklauso nuo aplinkybių, todėl būtų geriausia, kad tikslus vietos mastu nustatytų suinteresuotieji subjektai, geriausiai žinantys apie įvairius vandenį naudojančius sektorius ir hidrologinio ciklo sudėtinės dalis bei galintys užtikrinti, kad tikslai derėtų su vietos sąlygomis ir kad taupymo priemonės būtų diegiamos ten, kur socialinės ir ekonominės sąnaudos yra mažiausios.

4.3. Taupaus vandens naudojimo ekonominių iniciatyvų skatinimas

Vandens trūkumo ir sausrų problemos neišspręsimė tinkamai neįgyvendinę VP direktyvos 9 straipsnio. Todėl būtina išplėsti dabartinių ekonominių priemonių taikymo sritį taip, kad jomis būtų skatinama tausiai išgauti ir naudoti vandenį: ten, kur šiuo metu tarifų nėra, jie turi būti nustatyti; turėtų būti skatinama taikyti sunaudojamu vandens kiekiu pagrįstus tarifus; turėtų būti sustiprintas išgavimo rinkliavų ir mokesčių vaidmuo, kad vandens naudotojai priimtų sprendimus atsižvelgdami į išlaidas, susijusias su aplinkosauga ir ištekliais.

Užtikrinus, kad ekonominės priemonės geriau atspindėtų vandens ekonominę vertę, vandens tiekimo įmonės būtų skatinamos papildomai investuoti į nuotėkio kontrolę. Tokiu būdu ne tik būtų susigrąžintos visos sąnaudos, bet ir užtikrintas ilgalaikis vandens tiekimo paslaugų tvarumas ir efektyvumas. O gautas įplaukas paskyrus konkrečiai su vandens trūkumu ir sausromis susijusioms priemonėms būtų lengviau pasiekti atitinkamų šios srities tikslų.

Vandens rinka ir (arba) prekybos sistema, kurioje būtų nustatyta tam tikra aplinkai skirtina finansinė dalis, galėtų būti viena iš mokėjimo už ekosistemų teikiamą naudą galimybių ir tausius būdus pasiekti vandens kiekio pusiausvyrą tuose upių baseinuose, kuriuose jo trūksta. Vienas iš papildomų tokios sistemos privalumų būtų tas, kad vandens naudojimo teisės būtų perskirstytos (laikinais arba visam laikui) tiems ekonominės veiklos vykdytojams, kurie gali sukurti papildomos ekonominės naudos.

4.4. Žemės naudojimas atsižvelgiant į vandens trūkumą

Siekiant ilgalaikio tausaus vandens naudojimo būtina užtikrinti, kad nauja ekonominės veiklos, o ypač žemės naudojimo, plėtra būtų vykdoma atsižvelgiant į prieinamą vandens kiekį. Tai darsyk patvirtina, kad būtina tinkama UBV planų ir kitų ekonominių ir fizinių planavimo procesų integracija.

Todėl prieš priimant UBV planus jie turi būti tinkamai suderinami su kitais fizinės, socialinės ir ekonominės veiklos planais, ir turi būti aiškiai paskirti finansiniai ištekliai jiems įgyvendinti. Taip bus tinkamai įvertintos veiksmų sąnaudos ir nauda, o siekiant UBV planų tikslus įgyvendinti mažiausiomis sąnaudomis bus laikomasi VP direktyvoje numatyto ekonominio efektyvumo principo.

4.5. Geresnis valdymas Europoje kilus sausroms

Būtina toliau vystyti Europos sausrų stebėjimo tarnybą, kad ji veiktų kaip ankstyvo perspėjimo sistema, galinti padėti valstybių narių ekonominės veiklos vykdytojams kuo geriau pasirengti artėjančioms sausroms. Be to, reikėtų tinkamai pritaikyti ES solidarumo fondą, kad jo lėšas būtų galima naudoti šalinant žalą, kurios nebuvo įmanoma išvengti.

Reikia dėti papildomai pastangų, kad planuojant VP direktyvos įgyvendinimą būtų parengta ir įgyvendinta nuosekli veiksnių seka sausros problemai upės baseino lygmeniu spręsti. Žemės naudojimo pokyčiai turi derėti su konkrečiame upės baseino rajone prieinamu vandens kiekiu ir jo svyravimais. Šiuo atžvilgiu labai svarbų vaidmenį gali atlikti žalioji infrastruktūra, pavyzdžiui, vandens sulaikymo priemonės.

Be to, būtina ir toliau naudotis tokiais alternatyviais ir mažą poveikį aplinkai turinčiais vandens tiekimo būdais kaip pakartotinis vandens naudojimas.

4.6. Atsparumo klimato kaitai skatinimas

Numatoma, kad klimato kaita dar padidins vandens telkiniams daroma neigiamą poveikį, nes kritulių kiekio kitimas kartu su didėjančia oro temperatūra lems didžiulius vandens išteklių kokybės ir prieinamo kiekio pokyčius. Todėl į vandens trūkumo ir sausrų politiką reikia įtraukti ir prisitaikymo priemonių rinkinį.

5. IŠVADA

Pagrindinis vandens trūkumo ir sausrų politikos tikslas – pakeisti vandens trūkumo ir sausrų tendencijas – nepasiektas, nors ir padaryta pažangos įgyvendinant 2007 m. Komisijos komunikate¹ nurodytas 7 politikos priemones.

Vandens trūkumo ir sausrų politiką valstybės narės iš dalies laikė atsietą politikos sritimi, todėl įgyvendinant VP direktyvą labai svarbu daugiau dėmesio skirti vandens kiekio klausimui. Tai turi būti užtikrinta kituose VP direktyvos įgyvendinimo cikluose, be to, vandens kiekio aspektai turi būti labiau integruojami į kitas sektorines politikos kryptis.

Dauguma valstybių narių taikomų priemonių nukreiptos į neigiamus veiksnius, būklę ir poveikį, ir tik labai mažai priemonių skirtos svarbiausiems priežastiniams veiksniams.

Siekiant vandens kiekio klausimus geriau integruoti į bendruosius politikos metmenis, nustatytosios politikos spragos ir konkretūs jų užtaisymo būdai aptarti Komisijos komunikate „Europos vandenų išteklių išsaugojimo metmenys“. Prireikus daugiau politikos priemonių gali būti numatyta prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje, kurią numatoma parengti 2013 m. pavasarį.